

Q en A en achtergrond Hofuku Maru

Woordvoeringslijn

- Het wrak van de Hofuku Maru is met grote waarschijnlijkheid gevonden voor de kust van de Filipijnse regio Zambales. De Hofuku Maru was een door Japan gebruikt vrachtschip dat in 1944 door de Amerikanen werd gebombardeerd en tot zinken is gebracht
- Aan boord bevonden zich ongeveer 1.300 krijgsgevangenen, onder wie ongeveer 1.000 Britse en bijna 300 Nederlandse militairen. De vondst van het schip is het resultaat van archeologisch duikonderzoek door de Hell Ships Memorial Foundation dat werd ondersteund door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Het Ministerie van Defensie heeft nabestaanden voor zover mogelijk geïnformeerd over de vondst. Het wrak wordt beschouwd als een oorlogsgraf. Er geldt grafrust uit respect voor de slachtoffers en hun nabestaanden.
- Berging zou bovendien uiterst complex zijn: het schip ligt op circa 50 meter diepte en is bedekt onder een dikke laag sediment.
- Het beheer van het wrak ligt bij de Filipijnen als kuststaat; in de wateren van dit land werd het wrak ontdekt.
- Nederland onderhoudt goede contacten met alle betrokken landen en zoekt samen met hen naar een gepaste manier om de slachtoffers te herdenken.

Achtergronden: Hofuku Maru = Japans vrachtschip dat Nederlandse en Engelse krijgsgevangenen vervoerde. In 1944 werd het schip voor de kust van de Filippijnen door een Amerikaans bombardement getroffen toen het in konvooi MATA-27 op weg was naar Taiwan. Van de ongeveer 1300 opvarenden (ongeveer 1000 Engelse en rond 250 Nederlandse) overleefde slechts een zeer klein aantal de aanval.

Over de vondst zelf

Wanneer en hoe is het wrak gevonden, en door wie?

- Al vele jaren is het bij de lokale bevolking bekend dat zich hier een groot scheepswrak bevindt, afkomstig uit de Tweede Wereldoorlog. Pas recent is door historisch en archeologisch onderzoek vastgesteld dat dit vrijwel zeker de *Hofuku Maru* betreft. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de Hell Ships Memorial Foundation, met ondersteuning van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Zijn de identiteit en nationaliteit van de slachtoffers al bevestigd?

- Ja, het zijn Nederlandse en Engelse krijgsgevangenen.

Hoeveel slachtoffers bevinden zich naar schatting aan boord?

- Het exacte aantal mensen aan boord is moeilijk met zekerheid vast te stellen. Wat we wel weten, is dat een groot deel van de ongeveer 1.300 krijgsgevangenen aan boord om het leven is gekomen.
- Over het lot van de Japanse bewakers en bemanning is minder bekend. Ook blijft de vraag onbeantwoord of er zich nog menselijke resten in het schip bevinden.

Wist de overheid al van het bestaan van dit wrak?

- Ja, dat was bekend, maar sinds kort weten we ook waar het ligt: voor de kust van La Paz in Zambales (Filipijnen).

Worden lichamen geborgen en graven we het schip op?

- Nee. Het schip ligt op een diepte van ongeveer 50 meter en is bedekt onder een dikke laag fijn sediment. Een grootschalige opgraving onderwater is buitengewoon kostbaar en technisch uiterst complex zijn.
- Los van de praktische uitdagingen is het niet de bedoeling van de Nederlandse en de Britse overheid om het wrak te bergen. Dit schip en alle andere soortgelijke wrakken worden beschouwd als oorlogsgraven, en daar gaan we met eerbied mee om. Uit respect voor de slachtoffers en hun nabestaanden laten we het wrak dan ook zo veel mogelijk met rust.

Over de juridische status

Van wie is het wrak?

- De Hofuku Maru was een Japans schip, maar ligt nu in Filipijnse wateren. Japan heeft als verliezende partij in WOII geen volkenrechtelijke aanspraak op oorlogswrakken buiten het eigen grondgebied, waardoor de verantwoordelijkheid voor dit wrak bij de Filipijnen ligt.

Wie is verantwoordelijk voor de bescherming van het wrak?

- Dat is de kuststaat dus in dit geval de Filipijnen.

Is er risico op illegale berging, zoals bij de Javazee-wrakken?

- Ja, dat is er. We gaan ervan uit dat de Filipijnen als verantwoordelijke kuststaat hierin zijn verantwoordelijkheid neemt.

Wat kan er gedaan worden als andere landen of private partijen het wrak willen bergen?

Dat is niet aan ons.

Over het beleid en de overheid

Waarom heeft het zo lang geduurd voordat dit wrak gevonden/erkend werd?

- Het opsporen van scheepswrakken is vaak te vergelijken met het zoeken naar een speld in een hooiberg. Op de bodem van de wereldzeeën liggen duizenden wrakken, maar lang niet allemaal zijn zij even goed zichtbaar of toegankelijk. Toch worden er ieder jaar opnieuw wrakken ontdekt, soms door geavanceerde technologie, soms ook gewoon bij toeval.

Wat heeft de overheid de afgelopen jaren gedaan om dit soort wrakken te beschermen?

- De afgelopen jaren is er op meerdere fronten actie ondernomen. Zo heeft Nederland zich internationaal ingezet voor de bescherming van oorlogsgraven op zee. Dat heeft geleid tot de aanneming van een VN-resolutie die deze wrakken juridisch beschermt.
- Nederland heeft actief opgetreden in de Javazee en bij Maleisië, onder meer ter bescherming van de wrakken die zijn achtergebleven na de Slag op de Javazee en de gezonken onderzeeboten in de regio. Helaas hebben we moeten constateren dat diverse schepen toch illegaal geborgen zijn.
- Op technologisch vlak wordt er geïnvesteerd in innovatieve beschermingsmethoden. Zo is er satellietmonitoring ontwikkeld om wrakken vanuit de lucht in de gaten te houden, en wordt er geëxperimenteerd met forensic marking, een techniek waarmee illegale berging achteraf kan worden aangetoond en vervolgd.
- Nationaal is er een interdepartementale commissie 'scheepsvondsten en scheepsvindplaatsen in den vreemde' actief, waarin de departementen van Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie en OCW nauw samenwerken. Zo wordt er vanuit cultureel-historisch, militair, diplomatiek en juridisch perspectief zorg gedragen voor deze bijzondere en gevoelige erfgoedlocaties.

Wat zijn de lessen van de Javazee-zaak, waarbij wrakken illegaal werden geborgen?

- De belangrijkste les is dat vroegtijdig handelen cruciaal is. En dat het van belang is om daarbij een duidelijke positie in te nemen en helder te formuleren wat het doel is, maar tegelijkertijd actief de samenwerking te zoeken met alle betrokken partijen.
- De rol van de kuststaat, het land in wiens wateren het wrak zich bevindt, is daarin belangrijk. Alleen door samenwerking kunnen we deze wrakken op een goede manier beschermen.

Over herdenking en erfgoed

Wat wordt er gedaan voor families die willen weten of hun voorouder aan boord lag?

- De families kunnen terecht bij de Stichting Herdenking Slachtoffers Japanse Zeetransporten (SHSJZ). De stichting beschikt over de namenlijsten die voor de families in te zien zijn. [Over de SHSJZ - SHSJZ](#)

Is identificatie van individuele slachtoffers mogelijk of wenselijk?

- Een gezonken schip met krijgsgevangenen is een oorlogsgraf en er geldt grafrust op. Niet alleen als het gaat om de stoffelijke resten, maar op alles. Bergingsactiviteiten mogen bij hoge uitzondering en alleen door bevoegde instanties worden uitgevoerd. Dit doen we principieel niet omdat het de grafrust schendt.

Wordt het wrak officieel aangewezen als oorlogsgraf?

- Nederland beschouwt de plek in ieder geval wel als een oorlogsgraf, een locatie van grote historische waarde.

Komt er een herdenkingsmoment, en wie organiseert dat?

- Dat zullen we eerst met de stichting bespreken.

Kritische/politieke vragen:

Is er genoeg budget voor het opsporen en beschermen van Nederlandse oorlogswrakken wereldwijd?

- In totaal liggen er verspreid over de zeebodem X Nederlandse scheepswrakken.
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (onderdeel van het ministerie van OCW) onderzoekt en monitort deze scheepswrakken, als onderdeel van de bredere taak die de dienst heeft t.a.v. de maritieme archeologie. OCW werkt daarbij nauw samen met betrokken departementen (Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie).
- Praktische beperkingen (omvang de opgave, uitgestrektheid van de zee, toegang tot bepaalde wateren) maken dat het ook met een ongelimiteerd budget nooit mogelijk zal zijn om alle locaties altijd in de gaten te houden.
- Het wrak van de *Hofuku Maru* is mede geïdentificeerd met behulp van door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gefinancierd duikonderzoek.

Is er nationaal beleid voor dit soort situaties?

- Ja. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (onderdeel van het ministerie van OCW) onderzoekt en monitort deze scheepswrakken, als onderdeel van de bredere taak die de dienst heeft t.a.v. de maritieme archeologie. OCW werkt daarbij nauw samen met betrokken departementen (Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie).
- Het beleid is erop gericht om in goede samenwerking met alle betrokken landen tot een zorgvuldig beheer te komen dat recht doet aan zowel erfgoedwaarden, nabestaandenperspectief en diplomatieke en juridische relaties.

Wat zegt dit over hoe Nederland omgaat met zijn oorlogsgeschiedenis?

- Nederland neemt als maritieme natie de zorg voor dit erfgoed, waaronder Nederlandse (oorlogs)schepen in het buitenland zeer serieus. Zoals ook blijkt uit de casus met de Hofuku Maru.